

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 442

**Wyzwania w zarządzaniu kosztami
i dokonaniami**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Joanna Świrska-Korlub, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania

znajdują się na stronach internetowych

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska

(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-597-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław

tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Wioletta Baran: Rachunek kosztów w generowaniu kosztowej informacji zarządczej w podmiotach leczniczych / Cost accounting in generating cost management information in health care entities	11
Barbara Batóg, Jacek Batóg, Wanda Skoczylas, Piotr Waśniewski: Identyfikacja kluczowych czynników sukcesu na potrzeby zarządzania dokonaniami przedsiębiorstw sektora produkcji artykułów spożywczych / Critical success factors identification for performance management of companies in food production sector	21
Bogusława Bek-Gaik, Bartosz Rymkiewicz: Model biznesu w raportowaniu zintegrowanym / Business model in integrated reporting	32
Renata Biadacz: Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w zakresie ochrony środowiska w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych / Presentation of information on social responsibility of environmental protection in external reporting in enterprises of plastics processing industry	52
Anna Bialek-Jaworska: Zróżnicowanie kosztów kształcenia w szkołach wyższych a ich finansowanie / Differences in higher education costs and their financing	61
Jolanta Chluska: Kontrola kosztów w jednostce mikro / Cost control in micro entity	75
Dorota Czerwińska-Kayzer: Memoriałowe i kasowe wyniki przedsiębiorstwa w ocenie jego działalności na przykładzie przedsiębiorstw produkujących pasze / Accrual and cash results in assessment of company activity on the example of enterprises producing feed	83
Marcin Czyczerski, Sebastian Lotz: Rola przywództwa w zarządzaniu dokonaniem / The role of leadership in performance management	93
Izabela Emerling: Budżetowanie kosztów a zarządzanie podmiotem leczniczym / Budgeting costs vs. management of health care facility	102
Wiktor Gabrusewicz: Koszty prac rozwojowych w dokonaniach przedsiębiorstw / Development works costs of enterprises accomplishments	112
Marek Gajewski: Zastosowanie taksonomicznej analizy struktury kosztów rodzajowych do oceny poziomu koherencji działań podmiotów leczniczych / The use of the taxonomic analyzes of cost structure to an assessment of the coherence level in hospitals	122

Rafał Jagoda: Wpływ sezonowości na koszty i przychody przedsiębiorstwa z branży budowlanej / Seasonal impact on costs and income of enterprises in the building industry	136
Elżbieta Jaworska, Grzegorz Bucior: Koszty w przedsiębiorstwach hotelarskich / Costs in enterprises from hotel industry.....	146
Jacek Jaworski, Marek Witkowski: Podstawy koncepcyjne strategicznej karty wyników dla spółdzielni mieszkaniowej / Conceptual basis of Balanced Scorecard for housing cooperative	155
Magdalena Jaworzyńska: Znaczenie perspektywy interesariuszy w zarządzaniu strategicznym zakładem opieki zdrowotnej na przykładzie samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej w Puławach / The role of perspective of stakeholders in the strategic management of health care facility on the example of health care in Puławy.....	165
Beata Juralewicz: Identyfikacja i wyodrębnianie przychodów i kosztów przewozów o charakterze użyteczności publicznej w przedsiębiorstwach transportu samochodowego / Identification and distinction of revenues and costs of public utility transport in bus enterprises	175
Marta Kołodziej-Hajdo: Kontrola zarządcza w jednostkach administracji publicznej – aspekty praktyczne / Management control in government administration units – practical aspects.....	184
Bartosz Kołodziejczuk, Magdalena Szydelko: Benchmarking w zarządzaniu kosztami przedsiębiorstwa / Benchmarking in business cost management	194
Roman Kotapski: Ośrodki odpowiedzialności i miejsca powstawania kosztów w przedsiębiorstwach wodociągowo-kanalizacyjnych / Responsibility centers and cost centers in water and sewerage companies.....	203
Robert Kowalak: Mierniki dokonań w kokpitach menedżerskich przedsiębiorstwa / Performance indexes in dashboard	213
Marcin Kowalewski: Systemy rachunku kosztów w <i>lean accounting</i> / Cost accounting of lean system.....	222
Justyna Kujawska: Koncepcja pomiaru efektywności podmiotu leczniczego / Effectiveness measurement concept of hospitals	230
Dorota Kuźdowicz, Janina Jędrzejczak-Gas, Paweł Kuźdowicz: Raportowanie przepływów strumieni wartości w systemie ERP / Reporting value stream flows in the ERP system.....	240
Paweł Kuźdowicz: Zastosowanie obliża kosztowego w analizie odchyleń przedsięwzięcia / Cost obligation of an enterprise	249
Zbigniew Leszczyński: Analizy wartości cyklu procesów w programie redukcji zużycia zasobów produkcyjnych (kosztów produkcji) / Value analysis of process cycle as a part of production resources reduction program (production costs)	258

Grzegorz Lew: Koszty klienta w przedsiębiorstwach handlowych / Customer costs in commercial companies	270
Krzysztof Małys: Analiza struktury kosztów w publicznych szkołach wyższych w Polsce / Cost structure analysis in institutions of public higher education	278
Jarosław Mielcarek: Falsyfikacja tradycyjnego modelu rachunku kosztów docelowych / Target costing traditional model falsification	290
Andrzej Niemiec: Identyfikacja krytycznych czynników sukcesu (CSFS) za pomocą macierzy istotności-sterowalności (<i>Relevance-Manageability Matrix</i>) na przykładzie firm sektora transportu lądowego / Identification of critical success factors by Relevance-Manageability Matrix on the example of land transport sector companies.....	304
Maria Niepłowicz: Analiza porównawcza zastosowania zrównoważonej karty wyników w podmiotach leczniczych / The use of Balanced Scorecard in health care organizations. Comparative analysis	317
Bartłomiej Nita: Krytyka zrównoważonej karty wyników / The critique of Balanced Scorecard	325
Bogdan Nogalski, Przemysław Niewiadomski: Próba wyceny innowacji uelastyczniającej technologię wytwarzania / Attempt to evaluate innovation making manufacturing process flexible.....	334
Edward Nowak: Pojemność informacyjna rachunku zysków i strat małych jednostek gospodarczych / Information capacity of profit and loss accounts in small economic entities.....	349
Ryszard Orliński: Rachunek kosztów pacjenta na przykładzie szpitala / Cost accounting of patients on the example of hospital.....	358
Sabina Rokita: Możliwości wykorzystania strategicznej karty wyników w zarządzaniu działalnością innowacyjną przedsiębiorstwa / Possibilities of use of the Strategic Scorecard in enterprises innovative activity management.....	368
Jolanta Rubik: Wytyczne i uregulowania raportowania społecznej odpowiedzialności / Guidelines and regulations of corporate social responsibility reporting.....	379
Wojciech Sadkowski: Przegląd dotychczasowych modeli rachunku kosztów jakości / Review of existing models of quality costs calculation	388
Beata Sadowska: System pomiaru dokonań w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe – proces przygotowania i implementacji / Achievements measurement system at the State Forests National Forests Holding – process of preparing and implementation.....	399
Dorota Śładkiewicz: Nośniki wartości i ich rola w procesie kreowania wartości przedsiębiorstwa / Value drivers and their role in creating enterprise value.....	408

Aleksandra Sulik-Górecka: Wyzwania w rozliczaniu kosztów na potrzeby dokumentacji cen transferowych / Cost accounting challenges regarding transfer pricing documentation	417
Anna Surowiec: Rachunek kosztów działań jako jedna z metod zarządzania kosztami łańcucha dostaw / Activity-Based Costing as one of the methods of supply chain management	428
Waldemar Szczepaniak: Przychody z działalności badawczej jako miernik dokonań szkół wyższych – analiza w odniesieniu do wielkości relatywnych / Revenues from research activity as a measure of achievements of universities – analysis in relation to the relative value	438
Olga Szolno: System monitorowania realizacji celów w samorządowej jednostce budżetowej / System of monitoring the objectives achievements in self-government budget unit	447
Alfred Szydelko: Rola rachunkowości finansowej w pomiarze dokonań / The role of financial accounting in performance measurement	459
Lukasz Szydelko: Ekonomiczna wartość dodana w bankach spółdzielczych / Economic value added in cooperative banks	468
Joanna Świerk: Analiza gotowości polskich miast do wdrożenia strategicznej karty wyników / An analysis of readiness of Polish local authorities for implementation of Balanced Scorecard	478
Monika Ucieszńska: Pomiar w kontroli zarządczej funkcjonującej w administracji podatkowej / Measurement in management control in tax administration	487
Piotr Urbanek: Strategie uniwersytetów publicznych w Polsce – próba oceny / Strategies of public universities in Poland – an attempt to access	500
Piotr Wanicki: Innowacje jako źródło wartości przedsiębiorstwa / Innovation as a source of enterprise value	510
Lidia Wiatrak: Badanie satysfakcji klientów w kontekście zarządzania jakością w organach administracji podatkowej / Study of customer satisfaction in the context of quality management in the authority tax administration .	519
Marcin Wierzbiński: System zarządzania dokonaniem a model biznesowy / Performance management system vs. business model	533
Grzegorz Zimon: Koszty zarządzania kapitałem obrotowym w przedsiębiorstwie handlowym / Performance management system vs. business model	552

Wstęp

Zmiany zachodzące na rynku, związane z coraz większą konkurencją, powodują, że przedsiębiorcy szukają rozwiązań dotyczących nie tylko utrzymania się na nim, lecz również rozwoju, co ma służyć poprawie ich pozycji względem innych jednostek gospodarczych. Zarządzanie kosztami i pomiar dokonań stanowią istotny element systemu podejmowania decyzji w przedsiębiorstwach. Są one stosowane w przedsiębiorstwach nie tylko dużych, ale również średnich i małych. Każda działalność jednostki gospodarczej generuje koszty, które powinny być pod stałą kontrolą zarządzających. Jest to temat wciąż aktualny w artykułach naukowych publikowanych w Polsce i na świecie, poruszany zarówno przez teoretyków, jak i praktyków.

Niniejszy zeszyt Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu jest poświęcony zagadnieniom zarządzania kosztami i pomiarowi dokonań. W związku z tym zawarte w nim artykuły dotyczą dwóch odrębnych tematycznie obszarów:

- zarządzania kosztami,
- zarządzania dokonaniem.

W obrębie każdego z nich zaprezentowano problemy zarówno teoretyczne, jak i praktyczne dotyczące systemów kosztów w podejmowaniu decyzji, mierników dokonań, raportowania dokonań.

Artykuły poświęcone zarządzaniu kosztami mają głównie charakter praktyczny. Ukazują przypadki jego zastosowania w szpitalu, podmiocie świadczącym usługi komunalne, szkole wyższej oraz w organach administracji podatkowej. Skupiają się również na rozważaniach poświęconych kontroli kosztów w jednostkach mikro, wprowadzonych do ustawy o rachunkowości w 2014 roku.

Teksty związane z tematyką zarządzania dokonaniem są połączeniem rozważań teoretycznych z empirycznymi. Dociekania teoretyczne dotyczą zagadnień pomiaru dokonań, raportowania dokonań, zastosowania narzędzi, jakimi są zrównoważona karta dokonań, budżetowanie, oraz kreowania wartości przedsiębiorstwa. Artykuły związane z wdrożeniem zarządzania dokonaniem w jednostkach gospodarczych dotyczą takich podmiotów, jak: zakład gospodarowania odpadami, jednostki samorządu terytorialnego, podmioty lecznicze, banki.

Redaktorzy zeszytu mają nadzieję, że opublikowane w nim artykuły będą inspiracją do poszukiwań nowych rozwiązań w obszarze zarządzania kosztami i dokonaniem, a jednocześnie pomogą rozwiązać problemy związane z ich wykorzystaniem w wybranych organizacjach.

Robert Kowalak, Marcin Kowalewski, Piotr Bednarek

Dorota Czerwińska-Kayzer

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
e-mail: dorotacz@up.poznan.pl

**MEMORIAŁOWE I KASOWE
WYNIKI PRZEDSIĘBIORSTWA
W OCENIE JEGO DZIAŁALNOŚCI NA PRZYKŁADZIE
PRZEDSIĘBIORSTW PRODUKUJĄCYCH PASZE**

**ACCURAL AND CASH RESULTS IN ASSESSMENT
OF COMPANY ACTIVITY ON THE EXAMPLE
OF ENTERPRISES PRODUCING FEED**

DOI: 10.15611/pn.2016.442.07

JEL Classification: G32

Streszczenie: Pomiar wyników jest istotnym elementem funkcjonowania przedsiębiorstwa, gdyż z jednej strony umożliwia ocenę prowadzonej działalności, a z drugiej ułatwia podejmowanie decyzji. Celem pracy było przeprowadzenie oceny działalności przedsiębiorstw z wykorzystaniem wskaźników skonstruowanych na wynikach memoriałowych i kasowych. Badania przeprowadzono na przykładzie wytwórni pasz. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w badanej populacji przedsiębiorstw więcej jednostek cechowało się wyższą rentownością niż średnia w branży. Z kolei w zakresie wydajności gotówki więcej było podmiotów o niższej wydajności. W pracy wykazano, że w przypadku badań pozycyjnych oceniane podmioty uzyskiwały również różne noty w zakresie rentowności i wydajności gotówkowej. Badania potwierdziły postawioną tezę, że pomiar rezultatów prowadzonej działalności, wykonany z zastosowaniem wskaźników rentowności i wydajności gotówkowej, ukazuje przedsiębiorstwo z różnej perspektywy i dostarcza komplementarnych informacji finansowych.

Słowa kluczowe: operacyjne przepływy pieniężne, zysk, wydajność gotówkowa, rentowność, wytwórnie pasz.

Summary: Performance measurement is an important element of an enterprise. The aim of the study was to assess the activity of enterprises using the indicators constructed on the results of cash and accrual. The study was conducted on the example of feed production enterprises. Analyses show that in the studied population more units were characterized by higher profitability than the industry average. In turn, the efficiency of cash was more entities with lower efficiency. Conducted research confirmed a thesis that performance measurement conducted using measures of profitability and cash performance, allows to evaluate the entity with different perspectives and provide other information about the results.

Keywords: operational cash flow, profit, financial liquidity, cash performance, profitability, feed producing enterprises.

1. Wstęp

Pomiar dokonań przedsiębiorstw stanowi duże wyzwanie dla specjalistów rachunkowości i finansów głównie ze względu na coraz bardziej złożone warunki funkcjonowania współczesnych organizacji [Nita 2014]. Aktualnie nie ma wypracowanego uniwersalnego podejścia do pomiaru wyników przedsiębiorstwa. Ewaluuje wraz ze zmianami rzeczywistości gospodarczej, jednak przede wszystkim determinowany jest potrzebami informacyjnymi użytkowników. Przyjmuje zatem formę od rozbudowanych zbilansowanych kart wyników do prostych metod pomiaru, jak np. ustalenie wyniku czy analiza wskaźnikowa [Kędzierska 2012]. Pomiar wyników koncentruje się zawsze na realizacji celów stawianych w jednostkach gospodarczych. Sformułowany cel przedsiębiorstwa jest istotny dla przeprowadzanego pomiaru i oceny [Buczowska 2012].

W teorii neoklasycznej jako główny cel współczesnego przedsiębiorstwa przyjmuje się wzrost wartości z perspektywy interesów właścicieli [Gruszecki 2002; Stępień 2008]. Oznacza to, że wszystkie decyzje w przedsiębiorstwie skierowane są na maksymalizowanie korzyści w postaci bogactwa właścicieli. Zbaraszewska [2009] zauważa, że realizując tak sformułowany cel ogólny, jednocześnie przyjmuje się do realizacji kolejny cel, jakim jest zdolność przedsiębiorstwa do kontynuacji działania.

Przedstawione cele nie przekreślają istnienia innych celów, częściowych, do których zalicza się np.: osiągnięcie zysku i rentowności, zachowanie płynności finansowej czy wzrost kapitału własnego [Gos 2001]. Kiziukiewicz [1995] podkreśla, że jednostka gospodarcza, chcąc realizować podstawowe cele, powinna dążyć do: osiągnięcia nadwyżki środków pieniężnych, kształtowania wielkości strumieni pieniężnych w taki sposób, który będzie gwarantował równowagę finansową.

Tak formułowane cele oznaczają, iż pomiar wyników prowadzony w przedsiębiorstwie w obszarze finansów, obejmujący swym zakresem monitorowanie i ocenę osiągnięcia rentowności i zachowania płynności finansowej [Nita 2014], powinien być przeprowadzany nie tylko w ujęciu memoriałowym, lecz także w kontekście kasowym, tj. z uwzględnieniem operacyjnych przepływów pieniężnych. Takie podejście umożliwia pomiar transferu zasobów w efekt zarówno od strony rentowności, jak i płynności finansowej.

W związku z tym celem niniejszego opracowania było przeprowadzenie oceny działalności przedsiębiorstw z wykorzystaniem wskaźników skonstruowanych na wynikach memoriałowych i kasowych. Badania przeprowadzono na przykładzie wytwórni pasz. Realizując tak sformułowany cel, w pracy dokonano porównania wyników osiągniętych w branży paszowej, a następnie na ich tle przeprowadzono pozycjonowanie dwóch podmiotów o różnej kondycji finansowej.

Mając na uwadze powiązania między badanymi kategoriami wskaźników, teza postawiona w artykule zawiera się w stwierdzeniu, że monitorowanie i ocena wyników prowadzonej działalności wymaga równoległego stosowania mierników kon-

struowanych na bazie wyniku finansowego i operacyjnych przepływów pieniężnych, ponieważ dostarczają one informacji z różnych obszarów. Rentowność pozwala ocenić transfer zasobów w zysk – wynik memoriałowy, z kolei wydajność gotówkowa umożliwia ukazanie transferu zasobów w gotówkę – wynik kasowy.

2. Materiał i metody badawcze

Realizując postawiony cel, wykorzystano elementy wstępnej analizy finansowej z zakresu oceny relacji wyniku finansowego i operacyjnych przepływów pieniężnych oraz analizy wskaźnikowej.

W ocenie rezultatów działalności podmiotu gospodarczego ważnym zagadnieniem jest zbadanie realności memoriałowych wyników finansowych z przepływami środków pieniężnych. W tym celu konstruuje się macierz dokonań finansowych podmiotu, która umożliwi zaprezentowanie na jednej tablicy skali zyskowności i generowania operacyjnych przepływów pieniężnych [Gołębiowski (red.) i in. 2014]. Analiza zależności pomiędzy zrealizowanym wynikiem finansowym netto (zyskiem lub stratą) a kierunkiem przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej (nadwyżką pieniężną lub niedoborem środków pieniężnych) prowadzi do wyróżnienia 4 wariantów relacji [Nowak 2008; Karbowik 2012]. Relacje te zaprezentowano na rys. 1.

Wynik finansowy	II (+,-) (zysk, nadwyżka wydatków)	I (+,+) (zysk, nadwyżka wpływów)
	IV (-,-) (strata, nadwyżka wydatków)	III (-,+) (strata, nadwyżka wpływów)
	Przepływy pieniężne	

Rys. 1. Warianty dokonań finansowych

Źródło: opracowanie na podstawie [Walczak 2001].

Analiza poszczególnych przypadków pozwala w szybki sposób ocenić możliwości przedsiębiorstwa w zakresie rentowności i płynności finansowej. Należy jednak podkreślić, iż wstępna analiza relacji pomiędzy wynikiem memoriałowym i kasowym dostarcza wyłącznie ogólnego spojrzenia, dlatego powinna być rozszerzona o analizę wskaźnikową. W niniejszej pracy na potrzeby realizacji postawionego celu z szerokiej gamy wskaźników wybrano mierniki dwóch podstawowych grup, tj.: rentowności i wydajności gotówkowej. Powyższy wybór pozwolił na ocenę zdolności przedsiębiorstwa w generowaniu rentowności i utrzymaniu płynności finansowej.

W zakresie rentowności wybrano trzy mierniki, tj.: wskaźnik rentowności sprzedaży (*ROS*), rentowności aktywów (*ROA*) i rentowności kapitału własnego (*ROE*). Pierwszy z tych wskaźników informuje, jaka kwota wyniku finansowego netto jest zawarta w jednej jednostce przychodów ze sprzedaży. Z kolei drugi wskaźnik ukazuje, jaką kwotę wyniku finansowego netto generują zaangażowane aktywa. Natomiast rentowność kapitału własnego informuje, jaki zwrot został uzyskany z zaangażowanego kapitału własnego [Czerwińska-Kayzer 2015].

Analogicznie z grupy wskaźników wydajności gotówkowej wykorzystano: wydajność pieniężną sprzedaży (*WGS*), która pozwala określić, ile gotówki wpływa do przedsiębiorstwa w danym okresie ze zrealizowanej sprzedaży, wydajność pieniężną aktywów (*WGA*), która informuje, ile gotówki operacyjnej wypracowano z posiadanego majątku, i wydajność kapitału własnego (*WGKW*), pozwalającą zmierzyć zdolność pieniężną posiadanego kapitału własnego [Preißler 2008; Kirkham 2012].

W literaturze przyjmuje się, że im większe wielkości wymienionych wskaźników, tym lepsza zdolność do kontynuacji działania i rozwoju podmiotu.

Celem ułatwienia dalszej oceny oraz porównania otrzymanych wyników metody analizy finansowej wsparto miarami położenia, tj. wskaźnikami ćwiartkowymi (kwartylami), które pozwoliły podzielić przedsiębiorstwa ujęte w próbie badawczej w taki sposób, że [Wędzki 2009]:

- kwartył I określał, iż 25% jednostek tej branży ma dany wskaźnik niższy, niż wynosi wartość kwartyła,
- kwartył II określał, iż w 50% podmiotów branży wskaźnik jest niższy,
- kwartył III określał wartość wskaźnika, dla której 75% firm ma wartość niższą.

Na podstawie kwartyli uzyskano przedziały, którym następnie przypisano wagi zgodnie z założeniem, że pozytywna wielkość wskaźnika to wielkość najwyższa. Tym samym stworzono skalę ocen od 1 do 4:

- ocena 1 – od minimum do kwartyła 1 – wskazuje na bardzo niskie zdolności pomnażania majątku i kontynuacji działania,
- ocena 2 – od kwartyła 1 do mediany (kwartyła 2) – oznacza niskie zdolności,
- ocena 3 – od kwartyła 2 do kwartyła 3 – wskazuje na średnie zdolności,
- ocena 4 – od kwartyła 3 do maksimum – oznacza duże zdolności.

Materiał źródłowy do badań pozyskano z jednostkowych sprawozdań finansowych wszystkich wytwórni pasz, produkujących pasze dla zwierząt gospodarskich, które zgodnie z art. 64 uor w sposób ciągły przez co najmniej 4 lata przygotowywały i publikowały rachunek przepływów pieniężnych w okresie 2008-2013. W badaniach uwzględniono od 22 do 24 wytwórni pasz, które miały status spółek kapitałowych i nie były notowane na giełdzie papierów wartościowych. Dane jednostkowe pozyskano z Krajowego Rejestru Sądowego, wykorzystując bazę danych Info Veriti Polska. Do badań pozycyjnych z grupy badanych jednostek wybrano dwa podmioty, które były podobne pod względem wielkości majątku oraz udziału w rynku, ale w roku 2013 różniły się pod względem wyniku finansowego i gotówki operacyjnej.

3. Relacje wyniku finansowego i operacyjnych przepływów pieniężnych w badanych wytwórniach pasz

Uwzględniając w pomiarze rezultatów zagadnienie realności memoriałowych wyników finansowych z przepływami środków pieniężnych, dla badanych podmiotów opracowano tablicę dokonań finansowych. Wyniki badań w tym zakresie przedstawiono w tabeli 1.

Z zaprezentowanych danych wynika, że w badanych wytwórniach pasz dominował wariant 1, tj. z dodatnim wynikiem finansowym netto i dodatnimi przepływami pieniężnymi z działalności operacyjnej. Najwięcej podmiotów w tym wariantcie było w roku 2009 – 79%. Z kolei najmniejszy udział podmiotów w wariantcie I obserwuje się w roku 2012. W tym to roku zdecydowanie zwiększyła się liczba jednostek w wariantcie II, czyli generujących zysk netto, z jednoczesnym niedoborem gotówki z działalności operacyjnej. Należy także podkreślić, iż w tym to roku zwiększyła się liczba podmiotów z ujemnymi przepływami pieniężnymi z działalności operacyjnej. Stanowiły one 50% badanej populacji.

Sytuacja ta wskazuje, że w roku 2012 w branży paszowej wystąpiły trudności w zakresie gospodarki zapasami, w których została zamrożona gotówka, bądź w obszarze zarządzania kredytem kupieckim. Taka sytuacja może przyczyniać się do obniżenia poziomu rentowności lub wydajności gotówkowej.

Tabela 1. Rozkład badanych wytwórni pasz według relacji wyniku finansowego netto i operacyjnych przepływów pieniężnych w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba przypadków						
Wariant 1 (+,+)	18	19	17	15	11	13
Wariant 2 (+,-)	2	1	3	6	9	3
Wariant 3 (-,+)	3	2	3	3	0	2
Wariant 4 (-,-)	1	2	1	0	2	1
Udział (%)						
Wariant 1 (+,+)	75,0	79,2	70,8	62,5	50,0	68,4
Wariant 2 (+,-)	8,3	4,2	12,5	25,0	40,9	15,8
Wariant 3 (-,+)	12,5	8,3	12,5	12,5	0,0	10,5
Wariant 4 (-,-)	4,2	8,3	4,2	0,0	9,1	5,3
Rodzaj wariantu w badanych podmiotach						
Podmiot A	1	1	1	1	1	1
Podmiot B	1	1	1	2	2	2

Źródło: opracowanie w oparciu o wyniki badań własnych.

Warto podkreślić, iż w badanej próbie w całym okresie badawczym dominują jednak przedsiębiorstwa z dodatnimi przepływami z działalności operacyjnej.

Wariant IV, w którym jednocześnie występuje strata netto i ujemne operacyjne przepływy pieniężne – wskazujący na najmniej korzystną sytuację, zarówno z punktu widzenia rentowności, jak i płynności finansowej, w badanym okresie występował w pojedynczych wytwórniach pasz, a w roku 2011 nie wystąpił.

Z analizy sekwencji znaków w podmiotach wybranych do badań pozycyjnych wynika, że w jednostce A przez cały okres badawczy były generowane zyski i osiągnano dodatnie przepływy pieniężne z działalności operacyjnej, tzn. występował najkorzystniejszy wariant I. Z kolei w drugim podmiocie w pierwszych trzech latach analizy występował wariant I, wskazujący na dobrą kondycję finansową, w roku 2011 nastąpił zwrot w zakresie generowania gotówki. W latach 2011-2013 w przedsiębiorstwie B występował wariant II, tj. generowany był zysk, z jednoczesnym niedoborem środków z działalności operacyjnej.

4. Pomiar rentowności i wydajności gotówkowej w badanych wytwórniach pasz

Zgodnie z przyjętą metodyką badań do oceny rentowności w badanych wytwórniach pasz wykorzystano wskaźniki rentowności sprzedaży, aktywów i kapitału własnego. Wielkości tych wskaźników dla badanych wytwórni pasz w latach 2008-2013 zaprezentowano w tabeli 2.

Z przedstawionych danych wynika, że średni poziom rentowności sprzedaży kształtował się od 2% w roku 2012 do 4% w latach 2009 i 2013. Najniższy poziom tego wskaźnika odnotowano w roku 2010, wtedy to deficytowość w jednym z przedsiębiorstw wyniosła 9%. W tym też roku w badanej grupie obserwuje się najwyższy poziom rentowności sprzedaży.

Drugim zastosowanym wskaźnikiem z grupy rentowności była rentowność aktywów, która ukazuje efektywność zarządzania posiadanymi zasobami gospodarczymi [Nowak 2008]. Wielkość tego wskaźnika zależy od wygoszparowanego zysku oraz od zaangażowanych aktywów, co oznacza, że utrzymanie zbędnego majątku bądź niski stopień jego wykorzystania będą obniżały wielość tej relacji [Omiecuch 2014].

Jak wynika z uzyskanych danych, największy udział deficytowych przedsiębiorstw wystąpił w roku 2008. W tym to roku w 25% jednostek poziom tego wskaźnika był równy lub mniejszy niż -0,02. Oznacza to, że ¼ badanych podmiotów nie generowała dodatniego wyniku finansowego netto. Z kolei najlepsza sytuacja była w roku 2009, kiedy to w 50% jednostek poziom tego wskaźnika był równy lub większy niż 5%, a najwyższy wynosił 30%.

Kolejnym wskaźnikiem była rentowność kapitału własnego, uznawana za wykładnik możliwości zapewniających środki na dalsze funkcjonowanie jednostki. Z danych zaprezentowanych w tabeli 2 wynika, że wielkości tego wskaźnika w badanych wytwórniach pasz były stosunkowo wysokie. Średnia wielkość rentowności kapitału własnego w badanym okresie kształtowała się od 1% w roku 2009 do 11%

Tabela 2. Rentowność w badanych wytwórniach pasz w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wskaźnik rentowności przychodów ze sprzedaży						
Średnia	0,01	0,04	0,03	0,03	0,02	0,04
Minimum	-0,08	-0,08	-0,09	-0,05	-0,04	-0,01
Kwartył dolny	-0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,01
Mediana	0,01	0,02	0,01	0,02	0,01	0,02
Kwartył górny	0,03	0,05	0,04	0,04	0,02	0,04
Maksimum	0,15	0,28	0,30	0,14	0,19	0,20
Wskaźnik rentowności aktywów						
Średnia	0,03	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06
Minimum	-0,22	-0,20	-0,13	-0,10	-0,09	-0,06
Kwartył dolny	-0,02	0,02	0,01	0,02	0,01	0,01
Mediana	0,04	0,05	0,03	0,05	0,03	0,03
Kwartył górny	0,08	0,11	0,09	0,09	0,07	0,10
Maksimum	0,26	0,30	0,23	0,19	0,23	0,19
Wskaźnik rentowności kapitału własnego						
Średnia	0,06	0,01	0,04	0,11	0,07	0,09
Minimum	-0,45	-2,04	-0,85	-0,39	-0,63	-0,28
Kwartył dolny	-0,08	0,05	0,04	0,06	0,02	0,02
Mediana	0,08	0,12	0,08	0,12	0,08	0,09
Kwartył górny	0,19	0,21	0,19	0,19	0,17	0,22
Maksimum	0,45	0,41	0,55	0,65	0,29	0,32

Źródło: opracowanie w oparciu o wyniki badań własnych.

w roku 2011. W badanej populacji było więcej jednostek o wyższym poziomie tego wskaźnika niż średnia. Oznacza to, że w większej liczbie podmiotów generowane były lepsze wyniki.

Kolejnym etapem niniejszej analizy jest ocena wydajności gotówkowej w zakresie sprzedaży, posiadanego majątku i zaangażowanego kapitału własnego. Wysoki poziom i tendencja wzrostowa tych wskaźników wskazuje na dobrą sytuację finansową i zdolność przedsiębiorstwa do generowania środków pieniężnych oraz dużą elastyczność finansową badanych podmiotów [Maślanka 2008]. Wyniki tej części badań zaprezentowano w tabeli 3.

Z analizy wydajności gotówkowej w badanych jednostkach wynika, że najsłabszym okresem był rok 2012. W tym to roku w 50% jednostek poziom tego wskaźnika był równy lub mniejszy niż 0. Oznacza to, że połowa badanych jednostek nie generowała środków umożliwiających regulowanie zobowiązań ogółem. Z kolei najlepsza sytuacja była w roku 2009, kiedy to najsłabszy podmiot odznaczył się poziomem tego wskaźnika -0,02. W roku 2009 w 75% badanych jednostek wystarcza-

ność gotówkowa zobowiązań ogółem była równa lub wyższa niż 0,08. W kolejnych latach niestety wielkości te malały aż do roku 2012. W roku 2013 wydajność uległa poprawie.

Dane dotyczące wskaźników wydajności gotówkowej aktywów i kapitału własnego prowadzą do podobnych wniosków jak w przypadku wskaźnika wydajności gotówkowej sprzedaży. Wskazuje to, że przedsiębiorstwa produkujące pasze w latach 2010-2012 napotykały trudności finansowe, jednak w kolejnym okresie sytuacja poprawiła się, a podmioty dążyły do generowania gotówki z posiadanego kapitału.

Tabela 3. Wydajność gotówkowa w badanych wytwórniach pasz w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wskaźnik wydajności gotówkowej przychodów ze sprzedaży						
Średnia	0,05	0,06	0,04	0,04	-0,03	0,05
Minimum	-0,12	-0,02	-0,05	-0,06	-0,85	-0,04
Kwartył dolny	0,01	0,02	0,00	0,00	-0,02	0,01
Mediana	0,03	0,05	0,02	0,02	0,00	0,03
Kwartył górny	0,07	0,08	0,06	0,06	0,02	0,08
Maksimum	0,43	0,27	0,28	0,28	0,19	0,23
Wskaźnik wydajności gotówkowej aktywów						
Średnia	0,08	0,12	0,07	0,08	0,01	0,09
Minimum	-0,28	-0,03	-0,09	-0,12	-0,15	-0,16
Kwartył dolny	0,03	0,05	0,01	-0,01	-0,05	0,03
Mediana	0,07	0,13	0,06	0,04	-0,01	0,07
Kwartył górny	0,12	0,17	0,13	0,15	0,06	0,17
Maksimum	0,46	0,28	0,41	0,53	0,23	0,33
Wskaźnik wydajności gotówkowej kapitału własnego						
Średnia	0,16	0,24	0,17	0,18	-0,03	0,14
Minimum	-1,35	-0,47	-0,20	-0,31	-1,01	-0,70
Kwartył dolny	0,07	0,10	0,03	-0,01	-0,20	0,08
Mediana	0,18	0,20	0,15	0,13	-0,01	0,17
Kwartył górny	0,33	0,40	0,32	0,30	0,15	0,29
Maksimum	0,72	0,64	0,93	0,94	0,72	0,47

Źródło: opracowanie w oparciu o wyniki badań własnych.

Dokonując oceny wyników dwóch wybranych wytwórni pasz, można zauważyć, że wielkości wskaźników uzyskanych przez firmę A były wyższe niż w 50% badanych wytwórni pasz. Oznacza to, że ten podmiot osiągał ponadprzeciętny poziom rentowności i utrzymywał trwale płynność finansową, tym samym można przypuszczać, że w kolejnych latach bez trudności będzie kontynuować prowadzoną działalność i pomnażać powierzony kapitał. W analizie punktowej otrzymał oceny 3 i 4 (tab. 4).

Tabela 4. Ocena przedsiębiorstw A i B na podstawie kwartyli branży paszowej w roku 2013

Wskaźnik	Kwartyl 1	Kwartyl 2	Kwartyl 3	Firma A	Firma B	Ocena firmy A	Ocena firmy B
ROS	0,006	0,022	0,045	0,023	0,022	3	2
ROA	0,011	0,033	0,102	0,107	0,032	4	2
ROE	0,024	0,086	0,223	0,256	0,086	4	3
WGS	0,011	0,034	0,080	0,037	-0,036	3	1
WGA	0,027	0,073	0,171	0,170	-0,053	3	1
WGK	0,075	0,165	0,294	0,406	-0,143	4	1

Źródło: opracowanie w oparciu o wyniki badań własnych.

Z kolei podmiot B, w którym na podstawie wstępnej oceny wykazano już problemy w zakresie zdolności do generowania środków pieniężnych, okazał się jednostką słabszą. Podmiot B cechował się niższymi wartościami wskaźników rentowności i wydajności gotówkowej niż wielkości mediany. Wniosek ten potwierdza analiza punktowa, w której podmiot otrzymał noty 2 w zakresie rentowności i 1 w wydajności gotówkowej (tab. 4). Z powyższego wynika, że spółka B w roku 2013 cechowała się niską rentownością i nieefektywną gospodarką pieniężną. Trwanie w takiej sytuacji może doprowadzić do utraty zdolności kontynuacji działania.

5. Zakończenie

Pomiar wyników jest nieoderwalnym elementem funkcjonowania współczesnego przedsiębiorstwa. Dotychczas nie wypracowano uniwersalnego podejścia do oceny wyników. W niniejszej pracy przeprowadzono analizę wyników wytwórni pasz z wykorzystaniem wskaźników rentowności i wydajności gotówkowej.

Z wstępnej analizy relacji wyniku finansowego i operacyjnych przepływów pieniężnych wynika, że w badanych wytwórniach pasz dominowały przypadki z dodatnim wynikiem finansowym i dodatnimi przepływami pieniężnymi z działalności operacyjnej (wariant I). Oznacza to, że większość podmiotów branży paszowej nie ma problemów z rentownością i generowaniem gotówki. Drugim wariantem pod względem częstotliwości występowania w badanych przedsiębiorstwach był przypadek II, tj. z zyskiem i ujemnymi operacyjnymi przepływami pieniężnymi. Wskazuje to, że już na poziomie wstępnego pomiaru, jakkolwiek jest on uproszczony, można wykazać różnice w kondycji finansowej.

Analiza wskaźnikowa potwierdziła wstępne wnioski, w badanej populacji obserwuje się bowiem więcej jednostek o wyższym poziomie rentowności wskaźnika niż średnia w branży. Oznacza to, że więcej wytwórni osiąga lepszą rentowność. Z kolei w zakresie wydajności gotówkowej było więcej podmiotów o niższej wydajności niż średnia, co może oznaczać trudności w gospodarce pieniężnej.

Wyniki badań potwierdziły postawioną tezę, że pomiar wyników, prowadzony z zastosowaniem mierników skonstruowanych na bazie wyniku finansowego i operacyjnych przepływów pieniężnych, dostarcza użytkownikom różnych informacji, które się uzupełniają i umożliwiają dokładniejszą ocenę oraz wskazanie lepszych, bardziej racjonalnych rozwiązań na przyszłość.

Literatura

- Buczowska A., 2012, *Cele przedsiębiorstwa a pomiar jego dokonań*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 684, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr 45, s. 5-19.
- Czerwińska-Kayzer D., 2015, *Plynność finansowa w przedsiębiorstwach produkujących pasze w latach 2007-2013 w kontekście przepływów pieniężnych*, Journal of Financial Management and Accounting, vol. 3(3), s. 46-59.
- Gołębiowski G. (red.), Grycuk A., Tłaczała A., Wiśniewski P., 2014, *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa.
- Gos W., 2001, *Przepływy pieniężne w systemie rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Gruszecki T., 2002, *Współczesne teorie przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa.
- Karbowik L., 2012, *Kasowe i memorialowe mierniki oceny bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa*, Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica, nr 267, s. 79-93.
- Kędzierska I., 2012, *Wybrane zagadnienia pomiaru dokonań*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 684, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr 45, s. 103-117.
- Kirkham R., 2012, *Liquidity analysis using cash flow ratios and traditional ratios*, Journal of New Business Ideas & Trends, vol. 10(1), <http://www.jnbit.org>.
- Kizikiewicz T., 1995, *Sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych w zarządzaniu firmą według ustawy o rachunkowości i wytycznych ministra finansów*, Ekspert, Wrocław.
- Maślanka T., 2008, *Przepływy pieniężne w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Nita B., 2014, *Koncepcje i uwarunkowania pomiaru i raportowania dokonań w przedsiębiorstwie*, Ekonomia i Zarządzanie, nr 3, s. 37-52.
- Nowak E., 2008, *Analiza sprawozdań finansowych*, PWE, Warszawa.
- Omiecuch J., 2014, *Sprawność przedsiębiorstw – wybrane elementy*, [w:] Ostrowska D. (red.), *Źródła finansowania działalności a sprawność przedsiębiorstw działających w Polsce*, Difin, Warszawa.
- Preißler P.R., 2008, *Betriebswirtschaftliche Kennzahlen: Formeln, Aussagekraft, Sollwerte, Ermittlungsintervalle*, Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, München.
- Stępień K., 2008, *Rentowność a wypłacalność przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.
- Walczak M., 2001, *Sprawozdawczość i analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi, Łódź.
- Wędzki D., 2009, *Analiza wskaźnikowa sprawozdania finansowego*, t. 2: *Wskaźniki finansowe*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Kraków.
- Zbarszewska A., 2009, *Rola rachunku przepływów pieniężnych w zarządzaniu małymi jednostkami gospodarczymi*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, nr 24, s. 220-229.